

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-59>

УДК 336.7

ОСОБЛИВОСТІ КРЕДИТНОГО РИНКУ РУМУНІЇ У ПОРІВНЯННІ З УКРАЇНОЮ

PECULIARITIES OF THE CREDIT MARKET OF ROMANIA AND COMPARISON WITH UKRAINE

Федевич Людмила Станіславівнакандидат економічних наук, доцент,
Національний університет «Львівська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3097-7467>**Циквас Вероніка-Надія Іванівна**студентка,
Національний університет «Львівська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-6728-9446>**Fedevych Liudmyla, Tsykvas Veronika-Nadia**

National University «Lviv Polytechnic»

Фінансові ринки висвітлюють забезпечувальну сутність економічних сегментів як елемента фінансової інфраструктури, представлений комплексом установ та механізмів, які забезпечують функціонування економіки. У ринковій економіці роль кредиту найбільшою мірою проявляється у оптимізації пропорцій суспільного відтворення. Щодо фондового ринку, то він створює ринковий механізм вільного, хоч і регульованого, переливання капіталів в найбільш ефективні галузі. І, нарешті, валютний ринок виконує функції міжнародної грошової системи. Сьогодні, щораз то більше з'являються нові процеси, які вагоме місце посідають в економічних відносинах, а особливо на кредитному та валютному ринках, тому їх сегменти дедалі стрімкіше інтегруються через впровадження інноваційних підходів в фінансове управління. Швидке збільшення інноваційних фінансових інструментів, збільшення кількості інституцій та інститутів фінансових ринків призводять до змін. Аналізуючи ці зміни в економіці Румунії з точки зору концепції кредитного ринку на основі динаміки даних із фінансових звітів (доходів та ланцюгових індексів тощо), вивчено останні тенденції, що мають місце в інфраструктурі фінансового ринку Румунії (банківський сектор, діяльність небанківських фінансово-кредитних установ: страхових компаній, недержавних пенсійних фондів, кредитних установ, ринку цінних паперів), які дають можливість вільно орієнтуватись у розмаїтті фінансових установ Румунії та інструментальному забезпеченні їх діяльності; також проведено змістовне обґрунтування та запропоновано шляхи покращення функціонування установ та інститутів фінансової інфраструктури кредитного ринку Румунії. Економічна потужність Румунії в основному зосереджена на виробництві товарів малими та середніми підприємствами в таких галузях, як точне машинобудування, автотранспорт, хімічна промисловість, фармацевтика, побутова техніка, одяг тощо. Виявлено взаємозв'язки між різними секторами фінансового ринку Румунії.

Ключові слова: кредитний ринок, банки Румунії, банківська система Румунії, економіка Румунії.

The financial markets highlight the collateral essence of economic segments as an element of the financial infrastructure, represented by a complex of institutions and mechanisms that ensure the functioning of the economy. In a market economy, the role of credit is most prominently manifested in optimizing the proportions of social reproduction. As for the stock market, it creates a market mechanism for the free, albeit regulated, transfer of capital to the most efficient industries. Finally, the currency market performs the functions of the international monetary system. Today, more and more new processes are emerging that occupy a significant place in economic relations, especially in the credit and currency markets. As a result, their segments are increasingly integrating through the implementation of innovative approaches to financial management. The rapid increase in innovative financial instruments and the number of institutions and institutions of financial markets are leading to changes. Analyzing these changes in the Romanian economy from the perspective of the concept of financial markets based on the dynamics of data from financial statements (revenues and chain indexes, etc.), the latest trends in the financial market infrastructure of Romania have been studied (the banking sector, the activity of non-banking financial and credit institutions: insurance companies, private pension funds, credit institutions, securities market), which allow

a free orientation in the variety of financial institutions in Romania and their instrumental support for activities. The meaningful justification and ways to improve the functioning of institutions and infrastructure of the credit, stock, and currency markets of Romania have also been proposed. The interrelationships between different sectors of the financial market of Romania have been identified. Romania's economic power is mainly concentrated in the production of goods by small and medium-sized enterprises in industries such as precision engineering, automotive, chemical industry, pharmaceuticals, household appliances, and clothing.

Keywords: credit market, stock market, currency market, Romanian banks, Romanian stock exchanges, Romanian economy.

Постановка проблеми. Кредитний ринок є важливим складовими економічної інфраструктури кожної країни, здебільшого і Румунії, тому огляд та їх аналіз є необхідним для економіки. Із проблем варто виокремити малу обізнаність населення у сфері фінансової інфраструктури кредитного ринку, розвиток галузі (зокрема в Україні), низка сповільнюючих факторів (пандемія, війна), що завдають негативного впливу тощо. Тому, повторимось, вирішального значення сьогодні набуває дослідження кредитного ринку Румунії в розрізі окремих його сегментів та аналіз взаємозв'язків між ними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливостям економіки фінансових ринків Румунії належать багато робіт щодо дослідження кредитного ринку, таких як вітчизняних, так і зарубіжних науковців, Марковіч Г., Кідуелл Д. С., Петерсон Р. Л., Блекуелл Д. У., Грудзевич У. Я., Шелудько В. М. та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Вивчення останніх тенденцій, що мають місце в інфраструктурі фінансового ринку Румунії (банківський сектор, діяльність небанківських фінансово-кредитних установ: страхових компаній, недержавних пенсійних фондів, кредитних установ, ринку цінних паперів). Це дасть можливість вільно орієнтуватись у розмаїтті фінансових установ Румунії та інструментальному забезпеченні їх діяльності.

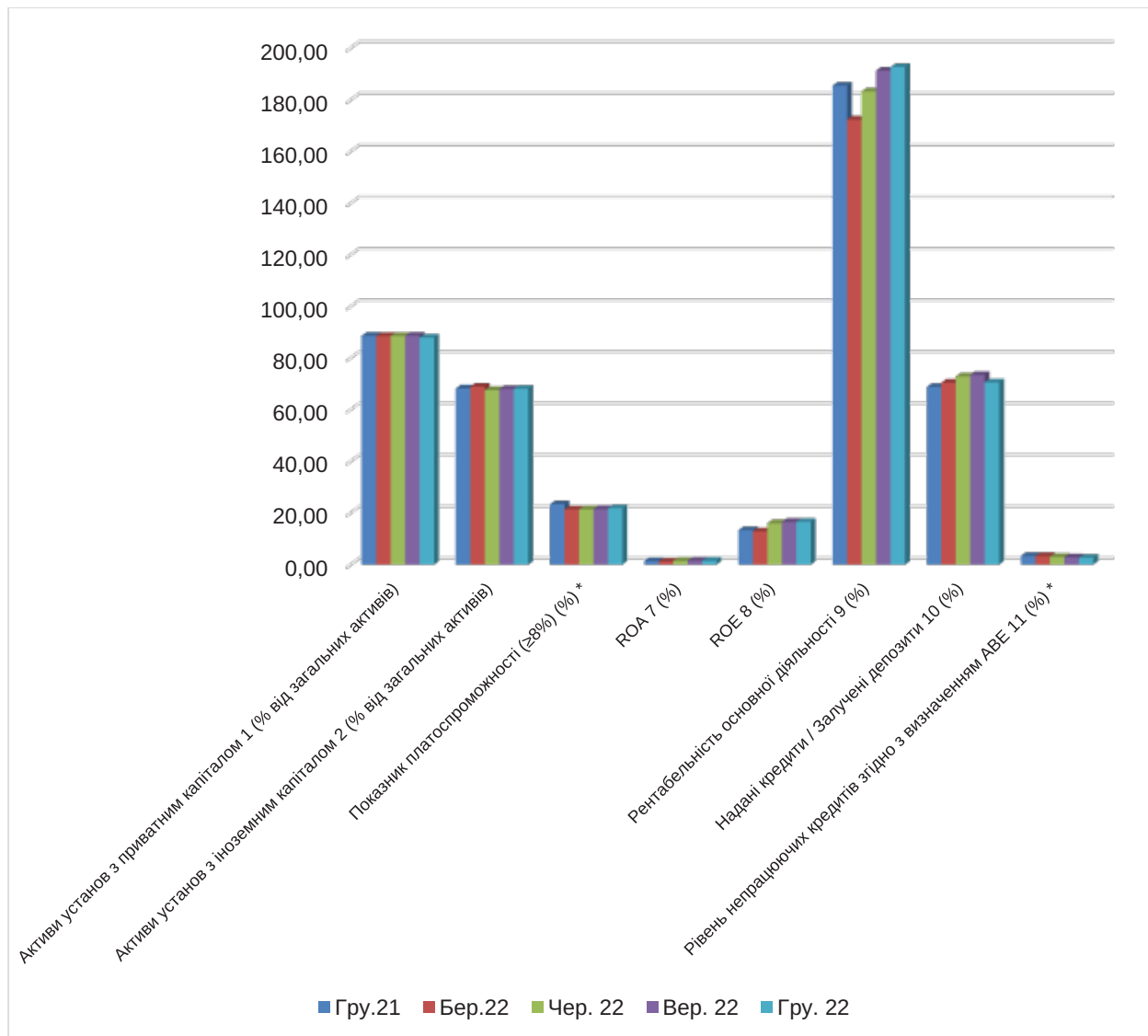
Формулювання цілей статті. Завдання даної статті – проаналізувати ситуацію, яка склалася в Румунії на основі аналітичних та нормативних даних за останні роки. Виявити позитивний і негативний вплив фінансових інститутів та інституцій Румунії на кредитний ринок та розробити пропозиції щодо їх розвитку, оцінити необхідність, перспективи і ризики використання інноваційних фінансових інструментів і технологій ринкової економіки Румунії.

Виклад основного матеріалу. Варто зазначити, що в економіці Румунії діє закон попиту та пропозиції, в основі якого лежить приватна власність, яку необхідно захищати та гарантувати. Країна позиціонується в категорії

економік, що розвиваються, з високим ступенем складності та спеціалізованою робочою силою, а в 2020 і 2022 роках вона була класифікована як «економіка з високим доходом» відповідно до світових Банківських звітів [2]. Станом на кінець 2022 року економіка Румунії посідає 12 місце в Європейському Союзі за розміром ВВП і 7 місце за потужністю, так як ВВП скориговано за паритетом купівельної спроможності [3; 4].

Кредитний ринок Румунії дозволяє здійснити накопичення, рух, розподіл і перерозподіл позичкового капіталу між сферами економіки/ Отож, за джерела ресурсів виступають кошти, залучені банківською системою. Банківська система Румунії функціонує, завдяки специфіці своєї діяльності, ключову роль у належному функціонуванні економічних і фінансових механізмів, впливаючи на макроекономічний розвиток, відіграє динаміка бізнес-середовища та покращення рівня економічного розвитку в Румунії. Національною валютою є лей, а її підрозділом є пенні. Як бачимо, банківський сектор Румунії включає 32 кредитні установи, 8 з яких є філіями іноземних банків.

Згідно з вересневими даними 2022 року, рівень платоспроможності залишався вищим за середній європейський (21,5% – вересень 2022 року, порівняно з 19% – червень 2022 року в ЄС), але резервний капітал зменшився разом із негативною ринковою оцінкою фінансових інструментів, оцінених за справедливою оцінкою вартості, що є наслідком прискореного зростання процентних ставок. Показники ліквідності мають адекватні рівні на фоні структури балансу, орієнтованої на ліквідні активи, але тенденція до зниження (з показником LCR 188,1 відсотка та показником NSFR 166,3 відсотка). Якість активів продовжила свою тенденцію до покращення зі зниженням рівня непрацюючих кредитів згідно з ABE (на рівні 2,8 відсотка), але також зі збереженням ступеня покриття резервами непрацюючих кредитів за значеннями, значно вищими, ніж середні європейські (на рівні 65,9%, порівняно з 43,8% в ЄС). Рентабельність покращи-

Рис. 1. Зведені показники по кредитних установах (банки, філії іноземних банків, кредитні кооперації) за квартали грудень 2021 р.– грудень 2022 р., %.

Джерело: складено авторами на основі [19]

лася. Чистий прибуток у вересні 2022 року склав 7,6 мільярда леїв (еквівалент показників ROE 16,6 відсотка та ROA 1,5 відсотка), що сприяло прискореній динаміці кредитування у 2022 році та збільшенню чистого доходу від відсотків.

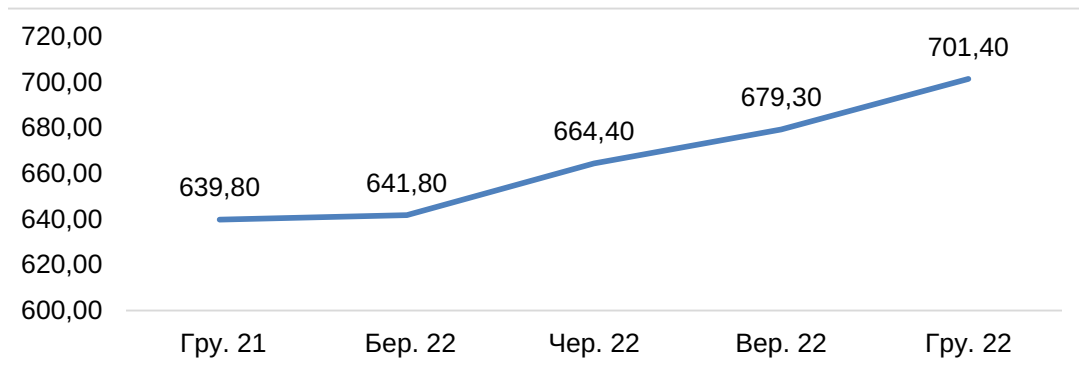
Узагальнюючи, варто сформулювати наступний графік.

Активи банківської системи Румунії становили 639,80 мільярда леїв на кінець 2021 року, проте через рік збільшились і становили 701.4 мільярда леїв. Приблизно 68,1% активів банківського сектора Румунії належать установам з іноземним капіталом, що є тенденцією до невеликого зниження порівняно із зафіксованим рівнем у попереднього року.

Далі зобразимо ті самі показники для комерційних банків України, аби мати можливість порівняти результати.

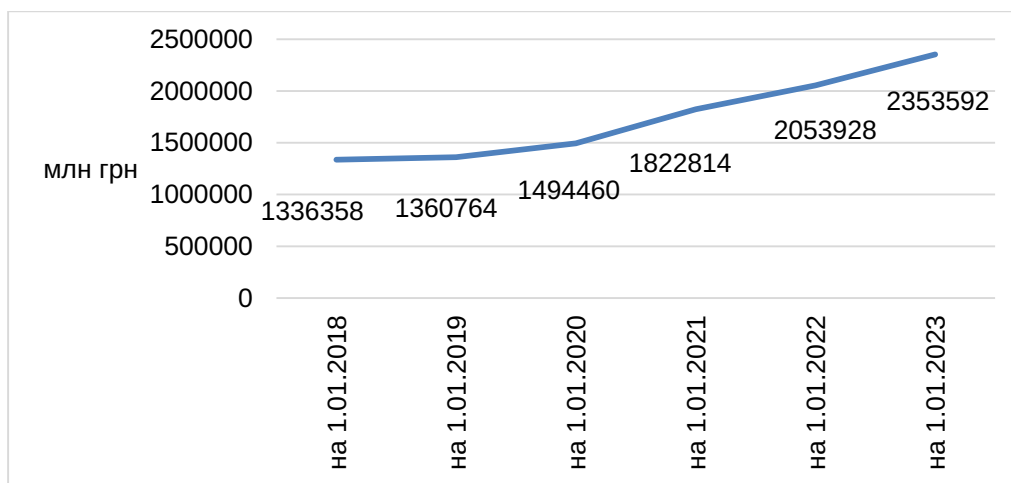
Бачимо, що ситуація в Україні, попри перешкоди, також, стабільна і має тенденцію до зростання, як і в Румунії.

Румунія посідає останнє місце в ЄС за часткою активів банківського сектора у ВВП на кінець третього кварталу 2021 року: 56,1% проти 246,1% в ЄС. Фінансова доступність підвищилася до 68%, також сприяла обмеженням мобільності, пов'язаним із пандемією [8]. Румунська асоціація банків (РАБ) є однією з найсильніших професійних асоціацій Румунії, яка представляє весь банківський ринок, вона має 31 рік досвіду та надає понад

Рис. 2. Динаміка загальних чистих активів банків, філій іноземних банків, та кредитних кооперацій з грудня 2021 р. по грудень 2022 р., %. (млрд. лей)

Джерело: складено авторами на основі [19]

Рис. 3. Динаміка сумарних активів комерційних банків України у 2018–2023 рр.

Джерело: складено авторами на основі [16]

ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

800 спеціалістів кредитних організацій та афілійованих членів, які беруть участь у 24 технічних комісіях [9].

Отож, в умовах пандемії румунські банки надавали кредити на постійній основі, як у звичайний період і на постійній основі. У 2021 році частка нових позик становила третину (34%) залишку недержавних позик на кінець року.

Банківська система Румунії досягла помітного прогресу під час пандемії з точки зору цифровізації. До пандемії 94% платежів у Румунії здійснювалися готівкою, а після першого року пандемії 27% банківських клієнтів оплачують через Інтернет/Мобільний банкінг [18].

Карта ризиків, визначена НБР щодо фінансової стабільності, містить два серйозні системні ризики та два високі системні ризики. До розділу серйозних системних ризиків входять невизначеності, породжені поточним контекстом на тлі війни в Україні, пандемії

Covid-19 та енергетичної кризи, а також погіршення макроекономічних балансів на внутрішньому рівні.

Банківська система може зіграти важливу роль в успішній реалізації деяких державних ініціатив, які підтримують постпандемічне відновлення окремих галузей. Банківська система Румунії «тримається» на наступних установах: Національний банк Румунії [1], Фонд гарантування вкладів фізичних осіб у банках, Кредитне бюро, ТРАНСФОНД, Румунський банківський інститут, Центр платіжних інцидентів, Центр кредитних ризиків, ROMCARD [10], Управління фінансового нагляду (ASF), Міністерство Фінансів [11], Національне управління державних фінансів (ANAF) [12], CSALB [13], САЛ-ФІН [14].

НБР – незалежна державна установа, має виключне право випуску, будучи єдиною установою, уповноваженою випускати банкноти як законний платіжний засіб на території Румунії

[15]. Його основною метою є забезпечення та підтримання цінової стабільності (відповідно до Статуту) [6].

Порівнюючи кредитний ринок України та Румунії, чітко видно ряд відмінностей, що значною мірою залежать від державного устрою країн.

Варто зауважити, що найбільш значними проблемами кредитної системи України є нестабільність фінансової та політичної систем, недосконале та непостійне законодавство, неефективні методи грошово-кредитного регулювання, підвищення кредитних відсотків на міжнародних фінансових ринках, зменшення зацікавленості іноземних інвесторів у зв'язку із зниженням кредитного рейтингу України, низький рівень інфраструктурного забезпечення. Вказані проблеми посилюються несприятливими зовнішньоекономічними чинниками, зокрема війною, наслідками пандемії та посиленням через це всього комплексу економічних, соціальних та політичних проблем.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Національний банк Румунії здійснює постійний моніторинг інфраструктури фінансових ринків, в тому числі шляхом перевірок та введення нових завдань, щоб забезпечити їх ефективність і безпеку в роботі, аби підтримувати фінансову стабільність, у разі матеріалізації малоімовірних, але передбачуваних ризиків.

Серед слабких сторін фінансової інфраструктури Румунії є: очікування збільшення

ризиків неповернення кредитів, наданих реальному сектору, на фоні погіршення макроекономічних умов, невизначеності щодо майбутніх подій; тісний зв'язок між банківським сектором і державним сектором; поляризація кредитних установ за розміром.

Незважаючи на елементи, зумовлені пандемічним контекстом, аванс активів банківської системи склав 14,23%, а заощадження зросли на 13,9% у 2021 році. Проте, очікується більш інтенсивний інфляційний тиск у 1-2 кварталах 2023 року порівняно з тим, що передбачався раніше, враховуючи війну в Україні та пов'язані із цим санкції [21]. Також, варто виокремити цікавий факт, що приблизно 40% дорослих румунів не користуються банківськими продуктами та послугами. У розвинених країнах, таких як Австрія та Німеччина, частка людей, які не мають банківських послуг, становить менше 1% [20].

Підсумовуючи, варто відмітити наступні рекомендації, для покращення функціонування установ та інститутів фінансової інфраструктури Румунії: посилення ролі центрального банку у фінансовому нагляді, розробка стратегій електронних платежів та оцінки платіжних інфраструктур; аналіз і зміцнення систем пруденційної звітності, розробка моделей, які підтримуватимуть її та вдосконалюватимуть; впровадження відповідальності регуляторних і наглядових органів; створення інструментів нагляду для зниження рівня непрацюючих кредитів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Національний банк Румунії. Новини НБР, Міжнародні резерви. URL: <https://www.bnro.ro/News-1572-Mobile.aspx>.
2. Міжнародний валютний фонд. База даних світових економічних прогнозів. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/weo-database/2022/April>.
3. Рейтинги країн і продуктів за складністю. URL: <https://atlas.cid.harvard.edu/rankings>.
4. Світовий банк. Список економік Світового банку. URL: [https://www.hupo.org/resources/Documents/HPP/World%20Bank%20list%20of%20economies%20\(June%202020\).pdf](https://www.hupo.org/resources/Documents/HPP/World%20Bank%20list%20of%20economies%20(June%202020).pdf).
5. Оцінки основних агрегатів за національними рахунками. URL: <http://data.un.org/Data.aspx?q=GDP&d=SNAAMA&f=grID%3a101%3bcurrID%3aUSD%3bpcFlag%3a1>.
6. Національний банк Румунії. URL: <https://www.bnro.ro/Banca-Nationala-a-Romaniei-1-Mobile.aspx>.
7. Показники платежів. URL: <https://www.bnro.ro/Indicatori-plati-25312.aspx>.
8. Банківська система Румунії. URL: <https://www.arb.ro/despre-arb/sistemul-bancar-din-romania/sistemul-bancar-din-romania>.
9. Про АРБ. URL: <https://www.arb.ro/despre-arb>.
10. Установи банківської системи Румунії. URL: <https://www.arb.ro/despre-arb/sistemul-bancar-din-romania>.
11. Міністерство фінансів Румунії. <https://mfinante.gov.ro/despre-minister>.
12. Національне управління державних фінансів. URL: <https://www.anaf.ro/anaf/internet/ANAF>.
13. CSALB. URL: <https://csalb.ro>.
14. SAL-Fin. URL: <https://www.salfin.ro>.

15. НБР як орган регулювання. URL: <https://www.bnro.ro/Banca-Na%c8%9bionala-a-Romaniei-ca-autoritade-rezolu%c8%9bie-13772.aspx>.
16. Активи комерційних банків України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/active>.
17. Фінанси Румунії. URL: <https://www.bnr.ro/Finante-publice-8554.aspx>.
18. Операції на валютному ринку. [https://www.bnr.ro/Operatiunile-de-piata-monetara-\(open-market\)-3328-Mobile.aspx](https://www.bnr.ro/Operatiunile-de-piata-monetara-(open-market)-3328-Mobile.aspx).
19. Зведені показники по кредитних установах. URL: <https://www.bnro.ro/Indicatori-agregati-privind-institutiile-de-credit-3368.aspx>.
20. Звіт про фінансову стабільність, грудень 2022 року. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zvit-pro-finansovu-stabilnist-gruden-2022-roku>.
21. Інфляційний звіт за лютий 2023 р. URL: <https://bank.gov.ua/ua/monetary/report>.

REFERENCES:

1. National Bank of Romania. NBR news, International reserves. URL: <https://www.bnr.ro/News-1572-Mobile.aspx>.
2. International Monetary Fund. Database of world economic forecasts. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/weo-database/2022/April>.
3. Ratings of countries and products by complexity. URL: <https://atlas.cid.harvard.edu/rankings>.
4. The World Bank. List of World Bank economies. URL: [https://www.hupo.org/resources/Documents/HPP/World%20Bank%20list%20of%20economies%20\(June%202020\).pdf](https://www.hupo.org/resources/Documents/HPP/World%20Bank%20list%20of%20economies%20(June%202020).pdf).
5. Estimates of the main aggregates according to national accounts. URL: <http://data.un.org/Data.aspx?q=GDP&d=SNAAMA&f=grID%3a101%3bcurrID%3aUSD%3bpcFlag%3a1>.
6. National Bank of Romania. URL: <https://www.bnro.ro/Banca-Nationala-a-Romaniei-1-Mobile.aspx>.
7. Indicators of payments. URL: <https://www.bnro.ro/Indicatori-plati-25312.aspx>.
8. Banking system of Romania. URL: <https://www.arb.ro/despre-arb/sistemul-bancar-din-romania/sistemul-bancar-din-romania>.
9. About ARB. URL: <https://www.arb.ro/despre-arb>.
10. Institutions of the banking system of Romania. URL: <https://www.arb.ro/despre-arb/sistemul-bancar-din-romania/>
11. Ministry of Finance of Romania. URL: <https://mfinante.gov.ro/despre-minister>.
12. National Administration of State Finance. URL: <https://www.anaf.ro/anaf/internet/ANAF>.
13. CSALB. URL: <https://csalb.ro>.
14. SAL-Fin. URL: <https://www.salfin.ro>.
15. NBR as a regulatory. URL: <https://www.bnro.ro/Banca-Na%c8%9bionala-a-Romaniei-ca-autoritade-rezolu%c8%9bie-13772.aspx>.
16. Assets of commercial banks of Ukraine. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/active>.
17. Finances of Romania. URL: <https://www.bnr.ro/Finante-publice-8554.aspx>.
18. Operations on the foreign exchange market. [https://www.bnr.ro/Operatiunile-de-piata-monetara-\(open-market\)-3328-Mobile.aspx](https://www.bnr.ro/Operatiunile-de-piata-monetara-(open-market)-3328-Mobile.aspx).
19. Summary indicators for credit institutions. URL: <https://www.bnro.ro/Indicatori-agregati-privind-institutiile-de-credit-3368.aspx>.
20. Stock journal. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zvit-pro-finansovu-stabilnist-gruden-2022-roku>.
21. Inflation report for February 2023. URL: <https://bank.gov.ua/ua/monetary/report>.